

Dyslexieprotocol

Groei maar,
Ontdek maar

1. Dyslexie

Wat is dyslexie?

“dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/ of het spellen op woordniveau”.

Dyslexie is een specifieke stoornis in het functioneren van het brein

Dyslexie heeft in principe niets te maken met de intelligentie van een leerling. Wel kunnen leerlingen met een hogere intelligentie meer last hebben van hun dyslexie omdat ze vaker tegen teksten aan zullen lopen die ze maar moeizaam kunnen lezen terwijl ze het wel graag willen. Leerlingen of jongeren die problemen hebben met het lezen en / of spellen, kunnen het onderwijs minder goed volgen. Daar moet immers veel gelezen en geschreven worden. In veel gevallen lijdt het zelfvertrouwen hieronder.

Dyslexie gaat nooit helemaal over. Ook na behandeling blijven leerlingen met dyslexie trage lezers en/of hebben moeite met spellen. Ze moeten veel extra inspanning leveren op alles wat er in het onderwijs gelezen en geschreven wordt.

Hoe herken je dyslexie?

Alleen via officieel onderzoek kan dyslexie vastgesteld worden. Toch zijn er veel signalen die kunnen wijzen op dyslexie.

2. Kenmerken van dyslexie

2.1 Achterstand

Dyslexie is het best omschreven als een combinatie van mogelijkheden en moeilijkheden die het leerproces beïnvloeden bij lezen, spellen, schrijven en vaak ook rekenen. Het komt voor bij alle niveaus van intelligentie, in alle vormen van onderwijs en het voorkomen is onafhankelijk van socio-economische status of achtergrond. Wel is er sprake van een sterk erfelijk component bij dyslexie: wanneer een leerling een ouder heeft die dyslectisch is, heeft de leerling zelf 40 tot 50% kans om er ook aanleg voor te hebben.

In Nederland is ongeveer 3-5% van de basisschoolpopulatie dyslectisch. Deze leerlingen hebben ernstige lees- en/ of spellingsproblemen, die het gevolg zijn van een gebrek aan automatisering en fonologische tekorten.

Problemen bij lezen

De leesproblemen van dyslectische leerlingen vallen het meest op bij hardop lezen, waarbij het leestempo traag is en de lezer overwegend spellend leest, of waarbij het leestempo hoog te noemen is en de lezer veel (raad) fouten maakt. Een combinatie van spellend lezen en veel raadfouten komt vaak voor bij dyslectische leerlingen. De leesvaardigheden waar dyslectici het meest moeite mee hebben zijn:

- Onthouden van de grafeem- foneemkoppelingen (letterkennis)
- Snel en accuraat analyseren van woorden in losse klanken
- Een woord in losse klanken verdelen (analyseren)
- Samenvoegen van losse klanken tot een woord (synthetiseren)
- Het aangeven van de positie van een klank in een woord
- Het her-synthetiseren van een woord als bepaalde klanken worden weggelaten of worden toegevoegd.

Problemen bij spelling

De spellingsproblemen van dyslectische leerlingen komen het beste tot uitdrukking in spontane schrijfproducten. Ze maken langdurig veel basale spellingfouten als gevolg van een automatiseringstekort, ze kennen en onthouden weinig tot geen spellingsregels en ze corrigeren zichzelf niet. Van de regels die dyslectici wel kennen, weten ze vaak niet wanneer en hoe ze ze moeten toepassen. Andere regelmatigigheden in het spellingsysteem (her)kennen ze ook nauwelijks. Ze hebben geen of nauwelijks inzicht in hoe het spellingsysteem van de moedertaal is opgebouwd. Ook schrijven dyslectische leerlingen vaak onleesbaar en maken ze veel doorhalingen. Bij leerlingen die wel leesbaar schrijven, valt het lage schrijftempo op. Ook dit zijn symptomen van automatiseringsproblemen.

Verder valt op dat veel dyslectische leerlingen een zeer beperkt arsenaal van leerstrategieën hanteren en vaak niet de meest efficiënte kiezen. De strategie die je dyslectici vaak ziet gebruiken is het letterlijk opschrijven van wat ze denken te horen, de zogenaamde fonetische strategie. Dit resulteert in een grote hoeveelheid spellingfouten in het werk, enerzijds omdat ze zwak zijn in auditieve analyse, anderzijds omdat er bij een groot deel van de woorden in het Nederlands geen een-op-een relatie is tussen klanken en letters. Naast de fonetische strategie gebruiken dyslectici overwegend de inprentingsstrategie. Ze proberen de spelling van de woorden te onthouden op basis van het woordbeeld dat ze op papier zien staan. Dit is een enorme belasting voor het geheugen. Bovendien beklijft de kennis meestal niet, omdat ze het op een ongestructureerde manier tot zich nemen.

Bijkomende problemen

De belemmeringen die dyslexie met zich meebrengt, beperken zich niet tot de lees- en spellingtaken. Bekende bijkomende problemen *kunnen* zijn:

- Trage verwerkingssnelheid van (talige) informatie. Dit heeft te maken met een algemeen automatiseringsprobleem. Prestaties nemen af bij dubbeltaken en werken onder tijdsdruk bv. Toets situaties
- Niet begrijpen van complexe vragen, terwijl ze het antwoord wel weten. Ze hebben moeite met het plannen en vasthouden van de volgorde van denkstappen
- Onthouden van meervoudige instructies, terwijl ze afzonderlijke taken wel kunnen uitvoeren Dit heeft te maken met dat dyslectici vaak een beperkt kort termijn geheugen hebben
- Het onthouden of ophalen van namen uit het geheugen, dit is bijvoorbeeld een probleem bij topografie
- Auditieve en/ of visuele perceptie. Uitingen hiervan zijn: moeite hebben met overschrijven van het bord en (snel) opschrijven van informatie die wordt gedicteerd door de leerkracht
- Een stoornis in de spraak-/taal productie, zoals woordvindingsmoeilijkheden
- Motorische vaardigheden. Veel dyslectici hebben een zwak ontwikkelde fijne motoriek hetgeen zich uit in een onleesbaar handschrift
- Rekenproblemen: de meeste dyslectische leerlingen hebben moeite met sommige aspecten van rekenen, bijvoorbeeld met (snel) hoofdrekenen, leren van tafels en onthouden van wiskundige symbolen. Daarnaast komt voor: omdraaien van getallen boven de 10, problemen met volgordes, leesfouten bij vraagstukken met tekst. Dyslectici zijn vaak opvallend goed in het oplossen van moeilijke rekenvraagstukken, terwijl ze een rekenmachine nodig hebben voor basisbewerkingen.

Kortom, dyslexie is een complex probleem, dat verder gaat dan niet goed kunnen lezen en/ of spellen. Het heeft invloed op het hele cognitieve functioneren en, als het niet op tijd wordt onderkend op school, ook op sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerling. In de bovenbouw is het daarom van belang bij alle vakken rekening te houden met de lees- en spellingproblemen, niet alleen bij de taalvakken!

2.2 Didactische resistentie

Bij dyslexie is er sprake van een hardnekkige lees- en/of spellingsproblemen op woordniveau, die met intensieve begeleiding nauwelijks tot niet te verhelpen zijn. Met andere woorden, op woordniveau blijven de problemen bestaan ondanks extra oefening van de technische vaardigheden. Belangrijk is te weten dat dyslectische leerlingen op tekstniveau over het algemeen wel vooruit gaan als ze goede instructie krijgen, voldoende oefening in tekst lezen en gebruik mogen maken van hulpmiddelen bij het lezen en schrijven.

Didactische resistentie moet worden aangetoond door tenminste een half jaar specifiek gerichte hulp te bieden aan de spelling en/of lees problemen in de vorm van een individueel handelingsplan/dyslexiedossier.

Bron: Website: www.masterplandyslexie.nl

2.3 Signalen per leeftijdsgroep

Per leeftijdsgroep zijn er verschillende signalen die kunnen duiden op (aanleg voor) dyslexie bij leerlingen.

Leeftijdsgroepen:

- a. kleuterleeftijd
- b. onderbouw basisonderwijs
- c. bovenbouw basisonderwijs

a. Signalen op kleuterleeftijd

Op de kleuterleeftijd (groep 1 en 2) is dyslexie nog niet vast te stellen. Wel kunnen er een aantal signalen zijn die aanleiding geven om de leerling extra in de gaten te houden. Bijvoorbeeld wanneer de leerling:

- een algemeen zwak taalniveau heeft
- slecht versjes kan onthouden en slecht kan rijmen
- moeite heeft met het aanleren van willekeurige afspraken, zoals de begrippen 'links' en 'rechts' en de namen van kleuren.

Niet alle leerlingen met deze problemen ontwikkelen echter dyslexie. Een vertraagde spraak-/taalontwikkeling en dyslexie in de familie heeft wel een zekere voorspellende waarde.

b. Signalen onderbouw basisonderwijs

Signalen voor dyslexie in groep 3 kunnen zijn:

- lang spellend lezen of vroeg radend lezen
- moeite met aandacht voor verbale informatie
- moeite om het verschil te horen tussen klanken als m en n, t en k, ba en da, met ritme, klemtoon en de betekenis van woorden
- moeite om verschil te zien tussen bijvoorbeeld p en q, b en d, en met volgorde in woorden (zodat omkeringen en weglatingen het gevolg zijn)
- moeite met het inprenten van reeksen (bijv. bijv. sommen over het tiental, splitsen), met het onthouden van woordcombinaties, uitdrukkingen en gezegdes
- Een leerling blijft (langer dan andere leerlingen) de woorden spellen
- Een leerling maakt tijdens het lezen veel (raad) fouten
- Een leerling heeft een hekel aan hardop lezen
- Er is sprake van een erfelijk component (een ouder of direct familielid is ook dyslectisch)
- Een leerling heeft moeite met automatiseren. (bv. sommen over het tiental, splitsen)
- Na minimaal een halfjaar nauw ingezette interventie (individuele handelingsplannen) op lezen en/of spelling is er niet of nauwelijks vooruitgang .

Signalen voor dyslexie in groep 4 kunnen zijn:

- vaak struikelen bij het lezen
- vaak een woord overslaan
- delen van woorden weglaten
- woorden die hetzelfde klinken door elkaar halen
- een groeiend verschil tussen het leesvermogen en het vermogen een verhaal te begrijpen
- Een leerling blijft (langer dan andere leerlingen) de woorden spellen.
- Een leerling maakt tijdens het lezen veel (raad) fouten
- Een leerling heeft een hekel aan hardop lezen
- Er is sprake van een erfelijk component (een ouder of direct familielid is ook dyslectisch)
- Een leerling heeft moeite met automatiseren. (bv. de tafels leren)
- Een leerling heeft 3x achtereenvolgend een E/V score op CITO DMT (de leerling komt in aanmerking voor onderzoek via de vergoedingsregeling mits er minimaal een half jaar begeleiding is gegeven volgens systematische interventies)
- Een leerling heeft 3x achtereenvolgend een D/V score op CITO DMT EN een E score op spelling (de leerling komt in aanmerking voor onderzoek via de vergoedingsregeling mits er minimaal een half jaar begeleiding is gegeven volgens systematische interventies)
- Na minimaal een halfjaar nauw ingezette interventie (individuele handelingsplannen) op lezen en/of spelling is er niet of nauwelijks vooruitgang.

c. Signalen bovenbouw basisonderwijs.

Signalen voor dyslexie in groep 5t/m 8 kunnen zijn:

In de bovenbouw van de basisschool is het leesonderwijs erop gericht om leerlingen steeds meer woorden te leren lezen, steeds zelfstandiger te maken en door middel van lezen informatie op te laten doen en hun kennis uit te breiden.

De signalen van dyslexie in de bovenbouw zijn te merken aan een toenemende weerstand tegen leestaken en/of toenemende faalangst en kenmerken die opvallen bij

- het hardop lezen
- de spelling
- het schrijven
- taken die te maken hebben met snel benoemen en/of de belasting van het verbale korte termijn geheugen
- Een leerling heeft 3x achtereenvolgend een E/V score op CITO DMT (de leerling komt in aanmerking voor onderzoek via de vergoedingsregeling mits er minimaal een half jaar begeleiding is gegeven volgens systematische interventies)
- Een leerling heeft 3x achtereenvolgend een D/V score op CITO DMT EN een E score op spelling (de leerling komt in aanmerking voor onderzoek via de vergoedingsregeling mits er minimaal een half jaar begeleiding is gegeven volgens systematische interventies)
- Na minimaal een halfjaar nauw ingezette interventie (individuele handelingsplannen) op lezen en/of spelling is er niet of nauwelijks vooruitgang.

Bij **hardop lezen** valt op dat de leerling:

- te traag leest
- veel spellend leest
- veel fouten maakt door het raden van woorden
- een grote weerstand en/of faalangst tegen leesbeurten ontwikkelt

Bij de **spelling** valt op dat de leerling:

- veel spellingfouten maakt bij vrije schrijfoopdrachten
- vaak fonetisch spelt (letterlijk opschrijft wat hij hoort)
- de spellingsregels slecht onthoudt
- zichzelf niet of nauwelijks corrigeert

Bij het **schrijven** valt op dat de leerling:

- een traag schrijftempo heeft
- vaak een onleesbaar schrift heeft met veel doorhalingen (hoeft niet door een motorisch probleem te komen)

Bij het **snel benoemen** valt op dat de leerling:

- problemen heeft met het onthouden van namen of het ophalen van namen uit het geheugen, bijvoorbeeld bij vakken als geschiedenis en topografie.

2.4 Streefdoel

Het streefdoel is dat elke leerling functionele geletterdheid haalt. Dit houdt in dat we in de klas door blijven oefenen tot AVI Plus beheersing.

Hieronder zijn de doelen op groepsniveau weergegeven voor een gemiddelde groep:

- Groep 3
 - AVI start (augustus)
 - AVI M3 (jan/feb)
 - AVI E3 (mei/juni)

- Groep 4
 - AVI M4 (jan/feb)
 - AVI E4 (mei/juni)

- Groep 5
 - AVI M5 (jan/feb)
 - AVI E5 (mei/juni)

- Groep 6
 - AVI M6 (jan/feb)
 - AVI E6 (mei/juni)

- Groep 7
 - AVI M7 (jan/feb)
 - AVI E 7 (mei/juni)

- Groep 8
 - AVI Plus

3. Signalering, onderzoek en begeleiding per groep

3.1 Groep 1-2

Signalering:

- Observatielijsten lees-taalontwikkeling BOSOS
- Risicoscreening dyslexie februari groep 2
- Dyslexie bij ouders/ in de familie noteren op het overdrachtsformulier i.v.m. erfelijkheid

Onderzoek:

- Logopedisch onderzoek

Begeleiding:

In groep 1-2 wordt er vooral preventief gewerkt met de hele klas.

Klassikaal

- Leesbegrippen oefenen
- Taligheid in de klas; er zijn veel voorwerpen voorzien van het woord
- Lettermuur; gebruiken bij het te behandelen thema
- Boekenhoek; veel (prenten)boeken zijn in de klas aanwezig
- Schrijfhoek inrichten waar geoefend kan worden en er niet naar goed/ fout gekeken wordt.
- Veel voorlezen
- Het trainen van geheugen, o.a. door het aanbieden van versjes, liedjes, memory, ontwikkelingsmateriaal etc.
- In de kring veel werken met letters, rijmen, klanken, woorden, teksten, etc.
- Veel verschillende werkvormen gebruiken bij het aanbieden van letters, klanken, teksten, etc. zoals zandtafel voor zandfiguren, voelletters etc.

Individueel

- Extra ondersteuning binnen de klas door eigen leerkracht en/of onderwijsassistent
- Advies geven om logopedische ondersteuning aan te vragen.
- Alles wat er met een leerling wordt gedaan is terug te vinden zijn in het themaplan
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys

3.2 Groep 3

Signalering:

- Overdracht met de leerkracht van groep 1-2
- Herfstsignalering (via de methode VLL)
- Wintersignalering (via de methode VLL)
- Lentesignalering (via de methode VLL)
- Eindsignalering (via de methode VLL)
- DMT scores.
- AVI toets bij alle leerlingen in januari/februari
- AVI toets alle leerlingen mei/ juni
- Cito spelling 3.0 M3 en E3
- Moeite om de volgorde vast te houden, zeker als het tempo hoog is. Zoals; ritme vasthouden, zingen, links-rechts, overwicht, patronen namaken rijen aanvullen.
- Groot verschil met rekenen
- Goed in begrijpend luisteren
- Tegen de verwachting in niet goed in lezen en spelling
- Observaties

Bij 2 Cito momenten onvoldoende (E score) op DMT (en Cito spelling) bij overdracht melden naar gr 4 en IB! Er wordt hierbij gekeken naar het totaal op de DMT (M3 kaart 1+2 en E3 kaart 1+2+3). Bespreken met ouders.

Onderzoek:

- Logopedisch onderzoek

Begeleiding bij vermoeden dyslexie.

- Analyse maken van de resultaten van de signaleringstoetsen
- Opstellen groepsplan technisch lezen en/ of spelling, leerling zit in de *-groep
- Regelmatig voortgang met ouders bespreken
- Leestips geven voor thuis. Bv map: DMT-oefenmap Luc Koning Leesteksten op AVI niveau.
- Verlengde instructie methode werk
- Verlengde instructie methode werk
- Aanstellen van een 'leesmaatje' in de klas om te ondersteunen tijdens het lezen van teksten bij verschillende vakken
- RT binnen de klas door groepsleerkracht (subgroepen)
- Bij leerlingen die spellend blijven lezen kan het 25 woorden programma gestart worden (zie bijlage 2)
- Alles wat met een leerling wordt gedaan moet terug te vinden zijn in het logboek/groepsplan
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys

3.3 Groep 4

Signalering:

- Overdracht met de leerkracht van groep 3
- Tussenmeting DMT & AVI in november
- DMT scores alle leerlingen januari/februari
- DMT scores alle leerlingen mei/juni
- AVI toets alle leerlingen januari/februari
- AVI toets alle leerlingen mei/ juni.
- Cito spelling 3.0 M4 en E4
- Moeite om de volgorde vast te houden, zeker als het tempo hoog is. Zoals; ritme vasthouden, zingen, links-rechts, ovenwicht, patronen namaken rijen aanvullen.
- Groot verschil met rekenen
- Goed in begrijpend luisteren
- Werkt veel met ezelsbruggetjes
- Observaties

Bij 2 Cito momenten onvoldoende (E score) starten met het individuele handelingsplan/dyslexiedossier en melden bij de overdracht!

Onderzoek:

- Logopedisch onderzoek

Bij 3 Cito momenten (bv. M3, E3 en M4 of E3, M4 en E4) een onvoldoende (E/V score) op lezen Of 3x een D/V score op de DMT en daarbij 3x een E/V score op spelling, komt de leerling wellicht in aanmerking voor een onderzoek via de vergoedingsregeling. Er wordt hierbij gekeken naar de totale score op de DMT (kaart 1+2+3). Ouders kunnen via de gemeente een dyslexieonderzoek laten uitvoeren en begeleiding voor dyslexie te krijgen. Aanmelding onderzoek loopt altijd via IB.

Begeleiding bij vermoeden dyslexie

- Regelmatig voortgang met ouders bespreken
- Ouders adviseren met logopedie te starten
- Leestips geven voor thuis. Bv map: DMT-oefenmap Luc Koning Leesteksten op AVI niveau .
- Verlengde instructie methode werk
- Deelname aan tutor lezen
- Ralfi lezen
- Extra ondersteuning binnen de klas door groepsleerkracht (subgroepen).
- Intensieve begeleiding bij lezen aan instructietafel zoals tempo lezen (vloeiend en vlot, flitsrijtjes) en teksten lezen uit leesboeken
- Opstellen van een handelingsplan/dyslexiedossier waarbij minimaal een half jaar intensieve begeleiding wordt geboden op lees en/of spelling gebied
- Aanstellen van een 'leesmaatje' in de klas om te ondersteunen tijdens het lezen van teksten bij verschillende vakken
- Bij leerlingen die spellend blijven lezen kan het 25 woorden programma gebruikt worden
- Alles wat er met een leerling wordt gedaan moet terug te vinden zijn in het logboek/groepsplan
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys

Begeleiding bij gediagnostiseerde dyslexie

- Bij al het werk (behalve bij spelling) wordt een leerling niet op de spelling 'afgerekend'
- Bij dictees wordt er in overleg met ouders en IB een aangepaste normering gehanteerd van 2 fouten een punt
- RT binnen de klas door groepsleerkracht (subgroepen)
- Voorlezen van (Cito)toetsen in klein groepje of (indien mogelijk) individueel
- Bij moeilijkheden bij automatiseren kan er gebruik worden gemaakt van een tafelkaart bij rekenen
- Alles wat er met een leerling wordt gedaan moet terug te vinden zijn in het logboek/groepsplan
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys

Afname CITO toetsen bij dyslectische leerlingen

- Bij **dyslectische kinderen** nemen we de toetsen op de volgende manier af:
- Spelling word afgenomen op eigen niveau, IB maakt toetsrooster
- Begrijpend Lezen, Rekenen/Wiskunde, Tempotoets rekenen en Woordenschat worden vergroot (indien gewenst)
- Rekenen/Wiskunde, Tempotoets rekenen en Woordenschat worden ondersteund met audio middels TextAid
- De kinderen mogen de teksten van begrijpend lezen een dag van te voren lezen (niet de vragen).
- De toetsen mogen in stukjes worden verdeeld.
- De kinderen kunnen meer tijd krijgen voor de toetsen.

3.4 Groep 5-8

Signalering:

- Overdracht met de leerkracht van de vorige groep.
- DMT scores alle leerlingen januari/februari
- AVI toets voor die leerlingen die nog geen Plus beheersen januari/februari
- DMT scores alle leerlingen mei/ juni
- AVI toets voor die leerlingen die nog geen Plus beheersen mei/juni
- Cito spelling 3.0 M 5-8 en E 5-7
- Moeite om de volgorde vast te houden, zeker als het tempo hoog is. Zoals; ritme vasthouden, zingen, links-rechts, ovenwicht, patronen namaken rijen aanvullen.
- Groot verschil met rekenen
- Goed in begrijpend luisteren
- Werkt veel met ezelsbruggetjes
- Observaties
- Bij een leerling die doubleert en er is een vermoeden van dyslexie mag de DMT op oorspronkelijke groep ingevoerd worden.

Bij 2 Cito momenten onvoldoende (E score) starten met het individuele handelingsplan/dyslexiedossier en melden bij de overdracht!

Onderzoek:

- Logopedisch onderzoek

Bij 3 Cito momenten (bv. M3, E3 en M4 of E3, M4 en E4) een onvoldoende (E/V score) op lezen Of 3x een D/V score op de DMT en daarbij 3x een E/V score op spelling, komt de leerling wellicht in aanmerking voor een onderzoek via de vergoedingsregeling. Er wordt hierbij gekeken naar de totale score op de DMT (kaart 1+2+3). Ouders kunnen via de gemeente een dyslexieonderzoek laten uitvoeren en begeleiding voor dyslexie te krijgen. Aanmelding onderzoek loopt altijd via IB.

Begeleiding bij vermoeden dyslexie

- Regelmatig voortgang met ouders bespreken
- Ouders adviseren met logopedie te starten
- Leestips geven voor thuis. Bv map: DMT-oefenmap Luc Koning Leesteksten op AVI niveau .
- Verlengde instructie methode werk
- Deelname aan tutor lezen
- Ralfi lezen
- Extra ondersteuning binnen de klas door groepsleerkracht (subgroepen).
- Intensieve begeleiding bij lezen aan instructietafel zoals tempo lezen (vloeiend en vlot, flitsrijtjes) en teksten lezen uit leesboeken.
- Opstellen van een handelingsplan/dyslexiedossier waarbij minimaal een half jaar intensieve begeleiding wordt geboden op lees en/of spelling gebied (zie hoofdstuk 4).
- Aanstellen van een 'leesmaatje' in de klas om te ondersteunen tijdens het lezen van teksten bij verschillende vakken.
Bij leerlingen die spellend blijven lezen kan het 25 woorden programma gebruikt worden
- Alles wat er met een leerling wordt gedaan moet terug te vinden zijn in het logboek/groepsplan.
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys

Begeleiding bij gediagnostiseerde dyslexie

- Bij al het werk (behalve bij spelling) wordt een leerling niet op de spelling 'afgerekend'.
- Bij dictees wordt er in overleg met ouders en IB een aangepaste normering gehanteerd van 2 fouten een punt
- RT binnen de klas door groepsleerkracht (subgroepen)
- Ondersteuning met audio van (Cito)toetsen middels TextAid
- Bij moeilijkheden bij automatiseren kan er gebruik worden gemaakt van een tafelkaart bij rekenen
- Alles wat er met een leerling wordt gedaan moet terug te vinden zijn in het logboek/groepsplan
- Onderwijsbehoeften worden vermeld in het onderwijsbehoeftenformulier in ParnasSys
- Ouders wordt geadviseerd om het kind thuis een typecursus te laten volgen. Dit kan het kind helpen bij het vlot typen van teksten.

Afname CITO toetsen bij dyslectische leerlingen

- Bij **dyslectische kinderen** nemen we de toetsen op de volgende manier af:
- Spelling word afgenomen op eigen niveau, IB maakt toetsrooster
- Begrijpend Lezen, Rekenen/Wiskunde, Tempotoets rekenen en Woordenschat worden vergroot (indien gewenst)
- Rekenen/Wiskunde, Tempotoets rekenen, Woordenschat, Taalverzorging en Werkwoordspelling worden met audio ondersteund middels TextAid
- De kinderen mogen de teksten van begrijpend lezen een dag van te voren lezen (niet de vragen).
- De toetsen mogen in stukjes worden verdeeld.
- De kinderen kunnen meer tijd krijgen voor de toetsen.

4. Tips voor thuis

Wat kunnen ouders doen?

- Signalen serieus nemen
- Blijven stimuleren en bemoedigen
- Overleggen met school
- Thuis extra ondersteunen (veel leeskilometers maken, veel voorlezen, helpen bij huiswerk)

4.1 Groep 1 en 2

Signalen

Om te weten welke signalen serieus genomen moeten worden, kunnen ouders zich de volgende vragen stellen:

- Hoe gaat het met de uitspraak van woorden?
- Begrijpt mijn kind een verhaaltje als ik dat voorlees?
- Begrijpt mijn kind het plaatje bij een verhaal?
- Kan mijn kind versjes onthouden?
- Hoe gaat het met rijmen?
- Kent mijn kind de eerste letters van zijn naam?
- Hoe zit het met de letters van de namen van familieleden en andere letters van bekende woorden?
- Kan mijn kind namen van kleuren, dagen van de week, cijfers (t/m 20) en reeksen onthouden?
- Zijn er tekenen van moedeloosheid/ faalangst?
- Zoekt mijn kind uitvluchten om niet naar school te hoeven?
- Heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- Zijn er gedragsproblemen?

Overleggen met school.

- Hoe kunnen we de leerling zo goed mogelijk begeleiden?

Extra ondersteunen.

Om het taalbewustzijn van kleuters te stimuleren kunnen ouders thuis:

- Samen boekjes lezen
- Taal- en rijmspelletjes doen.

Kleuters ontdekken zo de relatie tussen geschreven en gesproken taal, ontwikkelen hun woordenschat en krijgen plezier in het 'lezen' van boeken. Thuis oefenen lukt alleen als het op een speelse manier wordt gedaan en er geen nadrukkelijke drang wordt uitgeoefend. Voorkomen moet worden dat een leerling een afkeer van letters en woorden gaat ontwikkelen.

4.2 Groep 3

Signalen:

Om te weten welke signalen serieus genomen moeten worden, kunnen ouders zich de volgende vragen stellen:

- Hoe zit het met de letterkennis?
- Pikt mijn kind de lesstof van Veilig Leren Lezen goed op?
- Wil mijn kind de aangeboden letters thuis ook ontdekken? Voorbeeld: k, de k staat op het pak melk.
- Zijn er op het consultatiebureau, c.q. bij jeugdgezondheidszorg signalen waargenomen die wijzen op hoorproblemen of spraak- taalproblemen?
- Zijn er tekenen van moedeloosheid, faalangst?
- Zoekt mijn kind uitvluchten om niet naar school te hoeven?
- Heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- Zijn er gedragsproblemen?

Overleggen met school:

- Hoe kunnen we samen uw kind zo goed mogelijk begeleiden?

Blijven stimuleren en aanmoedigen

- Natuurlijk gaat u niet uit van onwil of gemakzucht van uw kind.
- U laat verwijten achterwege.
- U laat merken dat u achter uw kind staat.
- U blijft met uw kind optimistisch en geeft het signaal af dat u samen de problemen gaat aanpakken.

Extra ondersteunen.

- Oefen op een leuke manier op de computer de klank- letterkoppelingen. De thuissoftware van Veilig Leren lezen is hiervoor een leuk programma Samen boeken lezen en voorlezen. Op de website www.makkelijklezenplein.nl zijn titels van boeken op verschillende AVI niveaus te vinden. De bibliotheek (kinderen kunnen gratis lid worden!) heeft ook een Makkelijk Lezen Plein
- Blijven lezen is heel belangrijk voor een leerling met (vermoedelijk) dyslexie. Het spreekt bijna vanzelf dat het leesmateriaal aansluit bij de interesses van de leerling, zodat het gemotiveerd blijft en plezier blijft houden in het lezen. Ook stripboeken mogen!

Wanneer is de ondersteuning thuis effectief?

- Oefen regelmatig; liever 4 keer per week 10 minuten met volle aandacht, dan een keer per week een uur.
- Oefen thuis altijd op een leuke en ontspannen manier wordt gegeven, zodat de leerling voldoende gemotiveerd blijft.
- Wissel de oefeningen voldoende af.
- Sluit aan bij het niveau (AVI).
- Ga in de (zomer)vakantie door met regelmatig oefenen.

Omgaan met leesfouten.

- Wacht heel kort (5 sec.) als uw kind bij een woord aarzelt.
- Als uw kind er niet uitkomt, zegt u het woord voor en herhaalt u het woord of de zin samen nog een keer hardop.
- Wacht dan opnieuw een aantal seconden. Komt uw kind er niet uit, lees het woord of de zin dan voor en herhaal samen nog een keer hardop.
- Complimenten mogen niet uitblijven!

4.3 Groep 4

Signalen:

Om te weten welke signalen serieus genomen moeten worden, kunnen ouders zich de volgende vragen stellen:

- Hoe zit het met de letterkennis?
- Zijn er problemen bij het aanleren van de tafels? (automatiseren).
- Zijn er op het consultatiebureau, c.q. bij jeugdgezondheidszorg signalen waargenomen die wijzen op hoorproblemen of spraak- taalproblemen?
- Zijn er tekenen van moedeloosheid, faalangst?
- Zoekt mijn kind uitvluchten om niet naar school te hoeven?
- Heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- Zijn er gedragsproblemen?

Overleggen met school:

- Hoe kunnen we samen uw kind zo goed mogelijk begeleiden?

Blijven stimuleren en bemoedigen.

- U kunt vertellen dat het uw kind altijd meer inspanning zal kosten dan bij andere leerlingen. Een kommer en kwelverhaal hoeft het echter niet te worden. Een leerling met dyslexie zal harder moeten werken om het gewenste resultaat te behalen.

Thuis extra ondersteunen.

- Voor ouders de uitdaging om zoveel mogelijk lees- en schrijfmomenten te ontdekken ('wil jij alvast de boodschappen opschrijven?' etc. etc.).
- Samen boeken lezen en voorlezen. Op de website www.makkelijklezenplein.nl zijn titels van boeken op verschillende AVI niveaus te vinden. De bibliotheek (kinderen kunnen gratis lid worden!) heeft ook een Makkelijk Lezen Plein
- Het zogenaamde 'tutorlezen' is een goede manier om lezen te oefenen. Hierbij leest uw kind hardop samen met de ander (ouder of ander familielid).

Wanneer is de ondersteuning thuis effectief?

- Oefen regelmatig; liever 4 keer per week 10 minuten met volle aandacht, dan een keer per week een uur.
- Oefen thuis altijd op een leuke en ontspannen manier wordt gegeven, zodat de leerling voldoende gemotiveerd blijft.
- Wissel de oefeningen voldoende af.
- Sluit aan bij het niveau (AVI).
- Ga in de (zomer)vakantie door met regelmatig oefenen.

Omgaan met leesfouten.

- Wacht heel kort (5 sec.) als uw kind bij een woord aarzelt.
- Als uw kind er niet uitkomt, zegt u het woord voor en herhaalt u het woord of de zin samen nog een keer hardop.
- Wacht dan opnieuw een aantal seconden. Komt uw kind er niet uit, lees het woord of de zin dan voor en herhaal samen nog een keer hardop.
- Complimenten mogen niet uitblijven!

4.4 Groep 5 t/m 8

Signalen:

- Zijn er problemen bij het aanleren van de tafels? (automatiseren).
- Zijn er op het consultatiebureau, c.q. bij jeugdgezondheidszorg signalen waargenomen die wijzen op hoorproblemen of spraak- taalproblemen?
- Zijn er tekenen van moedeloosheid, faalangst?
- Zoekt mijn kind uitvluchten om niet naar school te hoeven?
- Heeft mijn kind vaak lichamelijke problemen?
- Zijn er gedragsproblemen?

Een eenvoudige manier om signalen van dyslexie op te vangen is te luisteren als uw kind hardop leest of onzin woorden moet lezen. Bij hardop lezen vallen trage tempo en de vele fouten op. Bij onzin woorden heeft uw kind geen steun aan het woordbeeld of houvast aan de betekenis van een woord in de zin.

Overleggen met school:

- Hoe kunnen we samen uw kind zo goed mogelijk begeleiden?

Thuis extra ondersteunen:

- Probeer een voorleesrooster te maken, zodat meerdere leden uit het gezin en bijvoorbeeld opa en oma of de oppas een bijdrage kunnen leveren.
- Samen boeken lezen en voorlezen. Op de website www.makkelijklezenplein.nl zijn titels van boeken op verschillende AVI niveaus te vinden. De bibliotheek (kinderen kunnen gratis lid worden!) heeft ook een Makkelijk Lezen Plein
- Ouders van meerdere leerlingen kunnen hun keuze van het boek afstemmen op de oudste. De jongsten pikken er wel uit op waar ze aan toe zijn, voor de oudste is het erger om een kinderachtig boek voorgelezen te krijgen.
- Tijdens het voorlezen kunt u af en toe stoppen en (open) vragen stellen over het verhaal. Hierdoor wordt de leerling gestimuleerd zijn eigen gedachten onder woorden te brengen.
- Reageer op de manier waarop uw kind voorleest. Niet door negatief commentaar te geven, maar door de leerling een hulpmiddel, een strategie aan te bieden.

- Een voorbeeld van een nuttige strategie om het begrijpend lezen te verbeteren: leer uw kind eerst de koppen in een tekst te lezen, hak het woord in stukjes, welke regel heb je bij dit woord nodig? Etc.
- Voorlezen aan een veel jonger broertje, neefje of buurmeisje is goed voor het zelfvertrouwen

Wanneer is de ondersteuning thuis effectief?

- Oefen regelmatig; liever 4 keer per week 10 minuten met volle aandacht, dan een keer per week een uur.
- Oefen thuis altijd op een leuke en ontspannen manier wordt gegeven, zodat de leerling voldoende gemotiveerd blijft.
- Wissel de oefeningen voldoende af.
- Sluit uit bij het niveau (AVI).
- Ga in de (zomer)vakantie door met regelmatig oefenen.

Omgaan met leesfouten.

- Wacht heel kort (5 sec.) als uw kind bij een woord aarzelt.
- Als uw kind er niet uitkomt, zegt u het woord voor en herhaalt u het woord of de zin samen nog een keer hardop.
- Wacht dan opnieuw een aantal seconden. Komt uw kind er niet uit, lees het woord of de zin dan voor en herhaal samen nog een keer hardop.
- Complimenten mogen niet uitblijven!

Gebruik van hulpmiddelen:

- Belangrijk is dat de leerling de hulpmiddelen zowel op school als thuis tot zijn beschikking heeft.

5. Adressen voor onderzoek en begeleiding

Belangrijk!

Onderzoek naar dyslexie kunnen ouders altijd particulier aanvragen. Er is mogelijkheid voor vergoeding van de gemeente, maar hier zijn strenge criteria aan verbonden. Ouders vragen zelf, in overleg met school, het onderzoek naar dyslexie aan. Als een kind in aanmerking komt voor een onderzoek zorgt school voor het dyslexiedossier en een uitdraai van het leerlingvolgsysteem. Ook zal school aanmeldingsformulieren moeten invullen.

Mogelijkheden voor (vergoed) onderzoek:

Via de volgende website zijn de zorgaanbieders te vinden die een contract hebben met de gemeente Zuidplas: www.zorgkeuzemiddenholland.nl/jeugd

6. Meer informatie

Op de volgende websites kunt u meer informatie vinden over dyslexie:

<https://www.nkd.nl/>

<http://www.masterplandyslexie.nl/>

<https://balansdigitaal.nl/stoornis/dyslexie/>

<https://www.dyslexieweb.nl/>

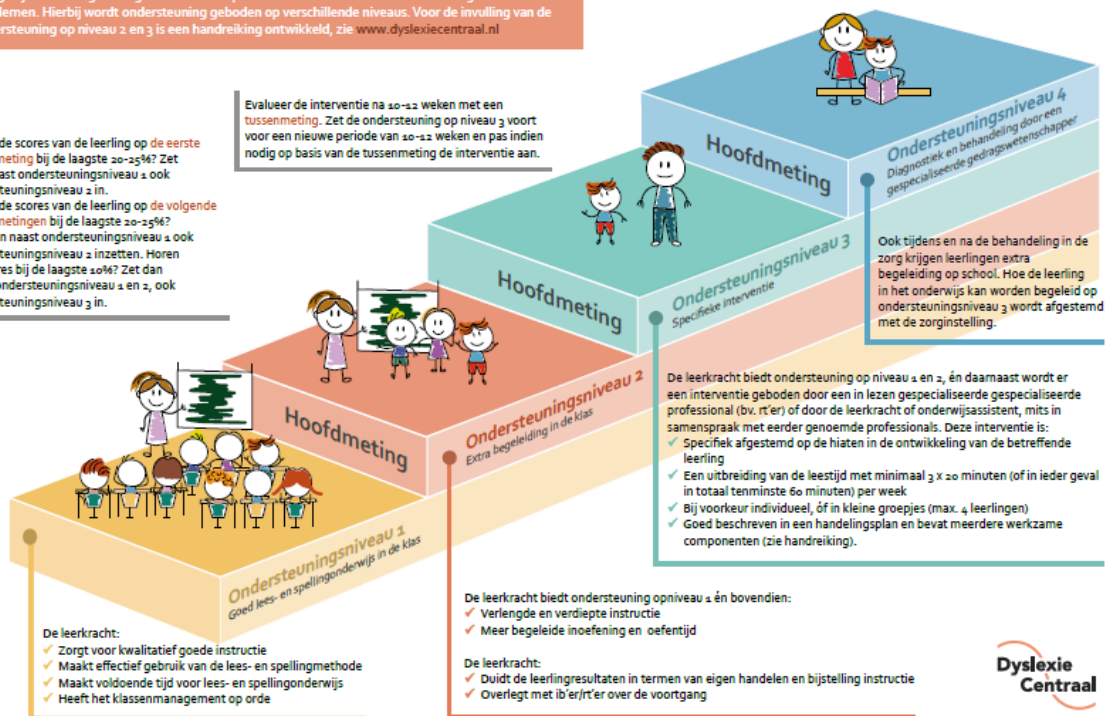
Ernstige Enkelvoudige Dyslexie: van onderwijs naar zorg

Bij leerlingen met lees- en spellingproblemen is intensieve en passende begeleiding in het onderwijs nodig. Tijdens de begeleiding komt er zicht op de mate van achterstand en hardnekkigheid van de problemen. Hierbij wordt ondersteuning geboden op verschillende niveaus. Voor de invulling van de ondersteuning op niveau 2 en 3 is een handreiking ontwikkeld, zie www.dyslexiecentraal.nl

Horen de scores van de leerling op de derde hoofdmeting voor de derde keer bij de laagste 20%? Kijk dan samen met de leraar of een leerling in aanmerking komt voor een doorverwijzing. Krijgt de leerling dyslexiebehandelingen, blijf dan ondersteuningsniveau 4, 2 en 3 inzetten.

Horen de scores van de leerling op de eerste hoofdmeting bij de laagste 20-25%? Zet dan naast ondersteuningsniveau 1 ook ondersteuningsniveau 2 in.
Horen de scores van de leerling op de volgende hoofdmetingen bij de laagste 20-25%? Blijf dan naast ondersteuningsniveau 1 ook ondersteuningsniveau 2 inzetten. Horen de scores bij de laagste 20%? Zet dan naast ondersteuningsniveau 1 en 2, ook ondersteuningsniveau 3 in.

Evalueer de interventie na 10-12 weken met een tussenmeting. Zet de ondersteuning op niveau 3 voort voor een nieuwe periode van 10-12 weken en pas indien nodig op basis van de tussenmeting de interventie aan.

Dyslexie
Centraal

ONDERSTEUNINGSNIVEAU	STAP	BASISONDERSTEUNING
Niveau 1 Goed lees- en spellingonderwijs in klassenverband	1 Kwaliteit instructiegedrag en klassenmanagement 2 Juist gebruik van effectieve methodes ³ 3 Gebruik leerlingvolgsysteem	
Niveau 2 Extra begeleiding in de klas door de leerkracht (zwakste 25% van de leerlingen)	4 Vaststellen van potentiële uitvallers en voldoende differentiatie in de klas	
Niveau 3 Specifieke interventies uitgevoerd en/of ondersteund door de zorgspecialist in de school (zwakste 10% van de leerlingen)	5 Vaststellen leerlingen met ernstige lees-/spellingproblemen en instructie individueel of in kleine groepjes 6 Vaststellen van achterstand en hardnekkigheid: vermoeden van dyslexie	
Niveau 4 Diagnostiek en behandeling in het zorginstituut (zwakste 4% ⁴ van de leerlingen)	7 Vaststellen van dyslexie (psychodiagnostisch onderzoek) 8 Gespecialiseerde dyslexiebehandeling	